

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Ο ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑΙΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ: ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ*

Η ποιητική τέχνη του Ομήρου, του Ησιόδου ή του Πινδάρου δεν είναι κάποια γεγονότα μεμονωμένα ή απλώς κάποιες αναλαμπές ποιητικής δημιουργίας της στιγμής. Τα ποιητικά έργα αυτών των δημιουργών βασίζονται σε μια μακρά και πλούσια ποιητική παράδοση η οποία ανάγεται σε ινδοευρωπαϊκές αρχές και πρότυπα και η οποία διατηρήθηκε χάρη στην ύπαρξη «ποιητικών σχολών», οι οποίες στην Ελλάδα αντιπροσωπεύονται με τις ποιητικές «εταιρείες», στην αρχαία Ινδία με τους ṛsis, στον κόσμο των Κελτών με τους δρυΐδες και τους βάρδους, κ.λπ.

Ο ποιητής και η τέχνη του στους διαφόρους κλάδους της Ινδοευρωπαϊκής προσδιορίζονται από μια σειρά παραγόντων: 1) το ρόλο του ποιητή ως εγκωμιαστή ή επικριτή στην κοινωνία, 2) την τεχνική κατάρτιση, γνώση και ικανότητα που διαθέτει, 3) την έμπνευση θεϊκής προελεύσεως η οποία διακρίνει τον ποιητή, και 4) το στοιχείο της ενόρασης και ειδικής γνώσης του. Για τους αρχαίους Ινδοευρωπαίους, ὄραση και ἐνόραση θεωρούνται ως ένα είδος φωτός το οποίο εκπέμπεται από κάποια αρχέγονη εστία ή πηγή και δημιουργείται κατά τον τρόπον αυτό το κατάλληλο περιβάλλον και οι κατάλληλες συνθήκες για την ύπαρξη (εν)όρασης και ξεχωριστής γνώσης, τέτοια που απαιτείται προκειμένου να υπάρξει ποιητική δημιουργία (βλ. Gonda 1963:26 κ.ε.).

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι έννοιες της «όρασης» και «γνώσης» σχετίζονται τόσο στο επίπεδο της γλωσσικής έκφρασης όσο και στο σημειολογικό ή εκείνο της μυθοποιητικής σύλληψης στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες και τον πολιτισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της σχέσης αποτελεί η ΙΕ ρίζα *woǵd- «βλέπω, ὄρῶ» αλλά και «γνωρίζω», π.χ. ελλ. *εἶδον* : *οἶδα*, σανσκρ. *vede*, λατ. *vidēre*, γερμ. *wissen*, κ.λπ.¹. Η ίδια ρίζα αποτελεί επίσης το β' συν-

---

* Το άρθρο αποτελεί ελαφρώς επαυξημένη μορφή ανακοίνωσης υπό τον ίδιο τίτλο στο 11ο Διεθνές Συνέδριο Κλασικών Σπουδών που έγινε στην Καβάλα 24-30 Αυγούστου 1999.

1. Το ίδιο παρατηρούμε και με άλλα ρήματα, π.χ. το ρ. *γιγνώσκω* συνδυάζεται συχνά με ρήματα με τη σημασία «βλέπω» σε μια συμπληρωματική σχέση, όπως για παράδειγμα *Δωδώνη: φιλολογία* 29 (2000) 7-20

θετικό της κελτικής λέξης druid (*dru-wid-) η οποία αναφέρεται στους ιερείς / ποιητές των Κελτών, τους druīdes, και της οποίας η κυριολεκτική σημασία είναι «αυτός που γνωρίζει τα της βελανιδιάς», δηλ. η ειδική ικανότητα δενδρογνωσίας και δενδρομαντείας, ένα γνωστό και εξίσου σημαντικό πολιτισμικό στοιχείο των Ινδοευρωπαϊών (βλ. Schrader & Nehring 1929:517, Meuli 1975:1083 κ.ε.).

Ο ποιητής κατέχει στην ινδοευρωπαϊκή κοινωνία μια θέση ανάλογη με άλλες κατηγορίες επαγγελματιών που επιτελούν εξειδικευμένη εργασία και, λόγω της προσφοράς προς την κοινωνία του, απολαμβάνει ιδιαίτερων προνομίων και υψηλής εκτίμησης. Ο ποιητής είναι δημοεργός, ένας επαγγελματίας τεχνίτης του λόγου. Έχει ο ποιητής τεχνικές γνώσεις και συχνά παραλληλίζεται με άλλους τεχνίτες, και ιδιαίτερα κατασκευαστές, ξυλουργούς, υφαντές, αγγειοπλάστες κ.λπ. Είναι και του ποιητή η τέχνη ανάλογη με την ξυλουργική και την υφαντική. Πολλοί μελετητές των αρχαίων ινδοευρωπαϊκών γλωσσών έχουν παρατηρήσει και τονίσει το μεταφορικό παραλληλισμό της ποιητικής σύνθεσης και του ποιητικού λόγου εν γένει με τις τέχνες, και ιδιαίτερα την ξυλουργική και την υφαντική και κατά δεύτερο λόγο άλλες τέχνες όπως η κεραμική και αγγειοπλαστική. Όπως ο ξυλουργός αρμόζει μαζί και συνταιριάζει τα κομμάτια της κατασκευής του ή ο υφαντής πλέκει το νήμα σε ύφασμα, έτσι και ο ποιητής συναρμολογεί και πλέκει το λόγο του σε ένα ταιριαστό και λειτουργικό σύνολο.

Αυτός ο μεταφορικός παραλληλισμός του ποιητή με τον τεχνίτη είναι πολύ παλαιός για τις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες και ανάγεται στην κοινή περίοδο της Πρωτοϊνδοευρωπαϊκής, όπως πρώτος είχε τονίσει ο Darmesteter (1878), και όπως καταδεικνύει το συγκριτικό υλικό που μας παρέχουν οι επιμέρους γλώσσες και ποιητικές παραδόσεις.

Ο «ποιητής ως τεχνίτης» πιστοποιείται από μεταφορικές εκφράσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής καλλιεργεί την τέχνη του. Η Ελληνική και η Ινδοϊρανική παρέχουν μαρτυρίες για την ύπαρξη στην ΠΙΕ της μεταφορικής φόρμουλας *wékʷos tókʷs-, π.χ. ελλ. *Ἐπέων τέκτονες*, ιραν. *vačav-tašti-* και σανσκρ. *váčav-takṣ-*, όπου η σημασία του ρήματος *tókʷs- επεκτείνεται πέραν της βασικής σημασίας και χρήσης και καλύπτει την έννοια της «κατασκευής» του στίχου και του ποιητικού λόγου. Οι ποιητές είναι *τέκτονες σοφοί* (Πίνδ. Πυθ. 3.113) και *μελιγαρύων τέκτονες κώμων* (Νεμ. 3.4 κ.ε.), ενώ η ποιητική μούσα είναι για το Σοφοκλή (Ιγ. 162 Ν) *τεκτόναρχος*, και ο λεκτικός συνδυασμός *τεκταίνειν ᾠοιδᾶν ἀποδίδεται* από τον Πausανία (10.5.8) στο μυ-

στο P 333-4 *Ἀπόλλωνα / ἔγνω ἔσαντα ἰδῶν*, κ.λπ. Η ίδια σχέση απαντά και σε μη ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, π.χ. στην Εβραϊκή, κάτι που υποδηλώνει ένα γενικότερο φαινόμενο σε πολλές γλώσσες του κόσμου.

θικό ποιητή 'Ωλενο. Στη Λατινική δεν μαρτυρείται επακριβώς η φόρμουλα αυτή, έχουμε όμως τη μερικώς ετυμολογικά αλλά και σημασιολογικά ισοδύναμη φράση *texere sermones* (Plaut. Trin. 797), προς το οποίο πβλ. τη φράση *texere naves* (Virg. Aen. 9.236). Τέλος, στη βεδική Σανσκριτική, το ρήμα *tamsayate*, το οποίο συνήθως σημαίνει «υφαίνω», έχει και τη μεταφορική σημασία «συνθέτω ποιητικό λόγο» (π.χ. RV 8.6.22 και αλλού). Στην Κελτική ο ποιητής συχνά αποκαλείται «ξυλουργός τραγουδιών», ενώ οι λέξεις *bard* (ιρλ.) και *bardd* (ουαλ.) για τον ποιητή περιέχουν ως β' συνθετικό την ΙΕ ρίζα **dhē-* «θέτω, φτιάχνω», και έτσι η βασική έννοια των λέξεων αυτών ήταν «κατασκευαστής λόγων ή ύμνων», ακριβώς όπως και τα ετυμολογικά παράλληλα *giram dhā-* της Σανσκριτικής και *garām dā-* «φτιάχνω ύμνους» της αρχαίας Ιρανικής.

Ο ποιητής, εκτός από ξυλουργός και κατασκευαστής, είναι επίσης και υφαντής και ράπτης του ποιητικού λόγου. Εδώ εντάσσονται ο γνωστός όρος της αρχαίας Ελληνικής *ῥαψωιδός* και η φράση *ῥάπτειν ἀοιδὴν* (Hs. fr. 357.2), η οποία πιθανώς αποτελεί το αρχέτυπο, τη «βαθεία δομή» του σύνθετου ουσιαστικού *ῥαψωιδός*. Η ΙΕ ρίζα **webh-* αποτελεί τη βάση του ρήματος *ύφαίνω* το οποίο απαντά σε φράσεις και χρήσεις όπως *μύθους και μήδεα πᾶσιν ὕφαινον* (Γ 212), και σε άλλες παρόμοιες χρήσεις με αναφορά στην ποιητική τέχνη και σύνθεση, π.χ. στον Πίνδαρο και το Βακχυλίδη. Παρόμοιες περιπτώσεις μαρτυρούνται και σε άλλους κλάδους της Ινδοευρωπαϊκής όπως στην αρχαία Αγγλική: *wordcraft wæf* «ύφανα την τέχνη των λόγων = ύφανα ποίηση» (Cyn. El. 1238), την Αβεστική όπου το ρήμα *vaf-/uf-* χρησιμοποιούμενο σε αίνους κατέληξε να σημαίνει «αινώ, επαινώ»: *yə vā ašā ufiīāmi manascā vohū arauuūim* «Εγώ που επιθυμώ να υμνήσω εσένα, ω Αλήθεια, καθώς και την Ευμείνιά σου με έναν καινούργιο ύμνο» (Υ 28.3), αλλά και αλλού.

Σε ορισμένες γλώσσες κάποια άλλη λέξη (= ρήμα) εκφράζει την ίδια έννοια σε συνδυασμό με όρους όπως *ποίημα, ύμνος, λόγος* κ.λπ. Έτσι στην Ουαλική έχουμε τις φράσεις *seiri gwawd* ή *seiri cerdd* που αναφέρονται στους ποιητές. Παρομοίως, τόσο η ουαλική λέξη *gweaf* όσο και η ιρλανδική *figim* με τη σημασία «υφαίνω, ύφανση» προσλαμβάνουν και τη μεταφορική εξειδικευμένη σημασία «συνθέτω ποίηση, απαγγέλλω ή εκφωνώ επεξεργασμένο λόγο», π.χ. *fáig ferb fithir* «ο ποιητής (ή ο δάσκαλος) ύφανε το λόγο», ενώ τα ποιήματα είναι μερικές φορές «κλωστές» όπως στην αρχ. ισλ. λέξη *þáttr* κ.λπ.

Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό η ετυμολογία της ελληνικής λέξης *ύμνος*. Σύμφωνα με την Bader (1989:23, σημ. 35), η λέξη αυτή παράγεται από τη ρίζα της Ινδοευρωπαϊκής **seh₂-* «δένω, ράβω». Με τη βοήθεια διαφόρων προσφυμάτων η ρίζα αυτή παρέχει σειρά όρων με τη γενική σημασία «δένω», αλλά και με διάφορες σημασιολογικές προεκτάσεις προς συναφείς χώρους.

Από την ίδια ρίζα παράγονται επίσης η σανσκριτική λέξη *sāman-* «ύμνος, τραγούδι», ιραν. *hāiti-*, ένας όρος που αναφέρεται σε μια συλλογή κειμένων, καθώς επίσης η σανσκριτική λέξη *sūtra-*, ομάδα κειμένων, αρχικά όμως στίχοι οι οποίοι έχουν συρραφθεί σε ένα σώμα, και αργότερα κανόνας ενός βιβλίου διδασκαλίας της γλώσσας (π.χ. οι κανόνες της *Asthādyaṅī* του *Pāṇini*). Άλλα παράγωγα είναι οι λέξεις της Χεττιτικής *ishamāi-* «τραγούδι, τραγούδι» και *ishamatalla-* «τραγουδιστής». Η *Bader* προσθέτει στην ίδια ετυμολογική οικογένεια και το όνομα του ποιητή *Hisūdū*, του οποίου η ετυμολογική σημασία είναι «ραψωιδός». Όπως με το ρ. *τεκταίνω* στη φράση *τεκταίνειν άοιδάν*, έτσι και με το *ράπτω* έχουμε τη φράση *ἕμνοις ράψαντες άοιδάν* (Hs. fr. 265 (*Rzach*) = 357 (*Merkelbach-West*)), η οποία μας θυμίζει εν μέρει και τη φράση *οἶμος άοιδῆς* (Ύμν. Έρμ. 451).

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, πολλοί μελετητές έχουν τονίσει τον μεταφορικό παραλληλισμό της ποιητικής σύνθεσης και του ποιητικού λόγου με τις τέχνες, ιδιαίτερα τις χειρωνακτικές τέχνες. Όπως και στην Ελληνική, έτσι και στη Σανσκριτική το έργο του ποιητή είναι «ποίημα» (= *āras-*) και ο ποιητής *āras-*. Επιπλέον, τα ρήματα τα οποία χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν τη δραστηριότητα της ποιητικής δημιουργίας ανήκουν στον ευρύτερο σημασιολογικό χώρο της κατασκευής και τεχνουργίας, όπως: *kar-* «φτιάχνω, δημιουργώ», *jan-* «γεννώ, παράγω», *dhā-* «θέτω, φτιάχνω», *taks-* «κόβω, πελεκώ / κατεργάζομαι ξύλο», *va-/u-* «υφαίνω», *tan-* «τείνω, τεντώνω (κλωστή κ.λπ.)», κ.ά. (βλ. *Elizarenkova* 1995:24).

Η σύγκριση του ποιητή με τον ξυλουργό ή τον υφαντή είναι ένα τυπικό γνώρισμα στις Βέδες και άλλα αρχαία ινδικά και ινδοευρωπαϊκά κείμενα, π.χ.: *RV 1.61.4 asmā id u stōmam sām hinomi, rātham nā tāsteva tātsināya* «Για τούτον συναρμολογώ ένα εγκωμιαστικό ποίημα όπως ο ξυλουργός (κατασκευάζει) το άρμα για όποιον προσφέρει την αμοιβή» το ίδιο παρατηρούμε και σε πολλά άλλα χωρία των Βεδών, π.χ. *RV 5.2.11* κ.ά. Στο παραπάνω κείμενο το έργο του ποιητή, δηλ. ο ύμνος, παραλληλίζεται και συνειρμικά ταυτίζεται με το άρμα, και η λέξη *rātha-* «άρμα» αποκτά και τη μεταφορική σημασία «ποίημα, ύμνος», όπως συμβαίνει και με πολλές άλλες λέξεις αυτού του τύπου, π.χ. ελλ. *οἶμη, οἶμος* κ.ά., αν και η ετυμολογική σχέση των τελευταίων λέξεων δεν είναι ασφαλής.

Ο *Campanile* (1977:36) πιστεύει ότι ο ποιητής παραλληλίζει την τέχνη του με εκείνη του ξυλουργού επειδή και οι δυο ακολουθούν παραδοσιακά και κληρονομικά πρότυπα στην τέχνη τους, όπου καινοτομίες ή προσωπική πρωτοβουλία είναι ανεκτές μέχρι ενός σημείου μέσα σε ένα προσδιορισμένο από την ποιητική παράδοση πλαίσιο. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι ο ινδοευρωπαίος ποιητής στερείται δημιουργικότητας· μάλλον, θα λέγαμε μαζί με τον *Albert Lord* (1960:29) ότι το έργο του ποιητή είναι «η διατήρηση της παράδοσης με

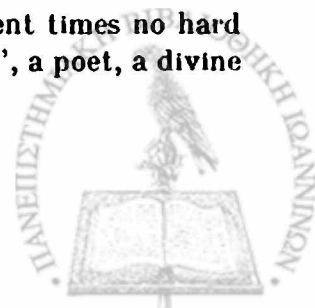

την συνεχή αναδημιουργία της». Από το άλλο μέρος, ο ποιητής χρησιμοποιεί επιλεγμένο λεξιλόγιο το οποίο κωδικοποιεί τις βασικές έννοιες για ένα πρότυπο σύμπαντος, κάτι που είναι ακριβώς το αντίθετο από το σχετικά περιορισμένο και περιφερειακό λεξιλόγιο ενός εργαστηρίου. Ίσως, η επιλογή αυτού του λεξιλογίου από τους τεχνίτες του λόγου έγινε επειδή ακριβώς αφορά τη διαδικασία διαμόρφωσης του υλικού και της κατασκευής διαφόρων σχεδίων, κάτι που είναι παρόμοιο ή παράλληλο με το έργο του ποιητή, ο οποίος υφάινει, τρώπον τινά, τις ποιητικές του συλλήψεις στο στημόνι ή το πατρόν κάποιου παλαιότερου ποιήματος ή βασίζει τη σύνθεσή του στα μέτρα της ποιητικής παράδοσης του παρελθόντος.

Σύμφωνα με τα παλαιά κείμενα της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας, ο ποιητής επιτελεί με την τέχνη του, εκτός από κοινωνικό έργο στο οποίο θα αναφερθούμε παρακάτω, επίσης έργο το οποίο έχει κοσμογονικό συμβολισμό. Με άλλα λόγια, ο ποιητής συλλαμβάνει και αναπαράγει στο ποιητικό του έργο αρχέτυπα κοσμικής φύσης και συγκροτεί σε ένα αρμονικό σύνολο τα επιμέρους τμήματα όπως έκανε και ο αρχέγονος δημιουργός κατά τη δημιουργία του κόσμου. Αυτή η ιδέα εντοπίζεται πιο καθαρά στον παραλληλισμό της τέχνης του ποιητή με την υφαντική, όπου η διακόσμηση του υφάσματος εν πολλοίς αναπαράγει και αντανακλά εικόνες και παραστάσεις από τη φύση και από το μυθολογικό παρελθόν με επεξηγήσεις και ερμηνείες της δημιουργίας του κόσμου μέσω κοσμογονικών και αιτιολογικών μύθων. Όλες οι μυθοποιητικές παραδόσεις των ινδοευρωπαϊκών λαών μαρτυρούν κάποια ποιητική σύνθεση περί κοσμογονίας όπου ο ποιητής είτε ως συγκεκριμένο και επώνυμο πρόσωπο είτε ως αφηρημένη συλλογική έννοια κατέχει κυρίαρχη και καταλυτική θέση, καθώς προσπαθεί να εξηγήσει το μυστήριο της δημιουργίας του κόσμου.

Σε ορισμένους κλάδους της Ινδοευρωπαϊκής υπάρχει στενή σχέση μεταξύ ποιητή και ιερέα, μάλιστα μερικές φορές οι λειτουργίες των δυο μπορούν να συμπίπτουν πλήρως. Η σημασία του ποιητικού λόγου έγκειται στο γεγονός ότι λειτουργεί ως το μέσον για τη διατήρηση της μνήμης του ηρωικού παρελθόντος, αποτελεί τον κρίκο που συνδέει παρελθόν-παρόν-μέλλον. Η μνήμη αυτή περιλαμβάνει στοιχεία μυθολογικά, μυθοποιητικά, θρησκευτικά, κοινωνικά και ιστορικά, και υπό την έννοια αυτή οι ρόλοι ποιητή και ιερέα λειτουργούν παράλληλα και συμπληρωματικά. Έτσι, ο ποιητικός λόγος είναι κατά κάποιον τρόπο, όπως και ο λόγος του ιερέα, ιερός, είτε αυτός ονομάζεται έπος = σανσκρι. *vāc-*, είτε μῦθος κ.λπ¹.

1. Ο Gonda (1964:14) τονίζει ότι «[...] there was in those ancient times no hard and fast line between "religion" and "poetics", between a "prophet", a poet, a divine man, and a "philosopher"».

Η σχέση ποιητή-ιερέα καταδεικνύεται και από σειρά όρων οι οποίοι χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν κοινές λειτουργίες. Όπως έχει προτείνει ο Benveniste (1969 II:209 κ.ε.), το ρήμα σπένδω, -ομαι και το ουσ. σπονδή αναφέρονται σε μια τελετουργία κατά την οποία η χοή συνοδεύεται από την εκτέλεση κάποιου άσματος ή ύμνου που πολλές φορές συνετίθετο εκείνη τη στιγμή για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του συγκεκριμένου γεγονότος. Μετά τη σπονδή, αναπόσπαστο τμήμα της οποίας είναι ο οίνος, ακολουθούσε συμβολική οινοποσία. Κατά συνέπεια, χοή, οινοποσία και άσμα αποτελούν στοιχεία στενά συνυφασμένα με το όλο τελετουργικό της σπονδής, και όχι μόνον. Αυτή η σχέση αποτελεί και το πιθανό πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να ενταχθούν οι σημασιολογικές συνάψεις μεταξύ των εννοιών «πίνω, καταπίνω» από τη μια και «υμνώ, εξυμνώ, συνθέτω ποιητικό λόγο» από την άλλη: 1) σανσκρ. gr-, gṛhātī, girāti «υμνώ, εξυμνώ», 2) gr- girāti, gilāti, gṛhātī «(κατα)πίνω», ή από την Πρωτο-σλαβική όπου το ρήμα *rǣti, *rojǫ «ψάλλω ύμνους», σύμφωνα με τον Trubachev, ανάγεται σε ακόμη παλαιότερο τύπο *rojiti, *rojǫ με σημασία «προσφέρω ποτό» > «σπένδω», καθώς επίσης και το ζεύγος των ρημάτων της Σανσκριτικής juhóti «σπένδω» και havate «καλώ, επικαλούμαι (το θεό)» (βλ. αγγλ. god).

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των κειμένων της αρχαίας Ινδίας, η διαδικασία απόκτησης και ύστερα μετάδοσης της ιερής γνώσης που χαρακτηρίζει τον ποιητή, διακρίνεται σε επιμέρους στάδια: το πρώτο στάδιο είναι η στιγμιαία αποκάλυψη στον ποιητή μέσω της θεικής έμπνευσης της ποιητικής αλήθειας. Δηλαδή, ο ποιητής δεν δημιουργεί αλλά μάλλον προσλαμβάνει την ικανότητα για ποιητικό λόγο από το θείο¹. Κατά δεύτερο λόγο, αφού ο ποιητής «έχει δει» = «έχει γνωρίσει» με τον τρόπο αυτό την αλήθεια και τον ποιητικό λόγο, είναι σε θέση να μεταφράσει αυτή την εσωτερική γνώση και ενόραση σε ποιητικό λόγο, δηλ. το εσωτερικό μήνυμα μπορεί πλέον να μετουσιωθεί και αρθρωθεί σε συγκεκριμένο κείμενο με λεκτικά σύμβολα. Αυτό το στάδιο απαιτεί ιδιαίτερα υψηλή δη-

1. Άλλωστε, αυτή η αντίληψη φαίνεται και στην αναφορά που γίνεται στο ετυμολογικό έργο Nigukta του Ινδού σχολιαστή Yāska (1.20) όπου λέγεται ότι οι ποιητές των Vedών «είχαν άμεση ενόραση από τη dharmā (= το θείο νόμο), το νόμο της εξέλιξης και μέσω της προφορικής διδασκαλίας παρέδωσαν τους (ποιητικούς) στίχους στις επόμενες γενεές που δεν είχαν την απευθείας μέθεξη στη dharmā». Παρόμοιες αναφορές βρίσκουμε σε κείμενα και άλλων ινδοευρωπαϊκών παραδόσεων. Χαρακτηριστική είναι η θέση του Πλάτωνα (Απολογία 22bc) όπου τονίζεται ότι οι ποιητές μιλούν όχι τόσο από σοφία και προσωπική ικανότητα όσο από ενθουσιασμό, δηλ. θεική έμπνευση:

ἐγνων οὖν αὐ καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφία ποιοῖεν ἀ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὡσπερ οἱ θεομάντιες καὶ οἱ χρησμοφοδοὶ· καὶ γὰρ ὅττοι λέγουσι μὲν πολλὰ καὶ καλά, ἴσασιν δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι.

μιουργική δύναμη εκ μέρους του ποιητή, καθώς ο ποιητικός λόγος εγγίζει τα όρια της συμπαντικής τάξης και μπορεί να επηρεάσει ακόμη και τους θεούς. Ακριβώς αυτή η κοσμική τάξη, πέρα, πάνω και έξω από χρονικούς περιορισμούς και προσδιορισμούς, είναι η αποστολή του ποιητή μέσω του ποιητικού του λόγου. Αυτός ο χαρακτήρας του έργου του ινδοευρωπαϊού ποιητή αποτυπώνεται σε παραστάσεις του τύπου της ασπίδας του Αχιλλέα στην Ιλιάδα, σε πολλές περιγραφές στα κείμενα των Βεδών, στον αποφθεγματικό χαρακτήρα της ποίησης των αρχαίων Γερμανών ή των δρυϊδών των Κελτών κ.λπ. Τα κείμενα αυτά τα οποία εκφράζουν την συμπαντικότητα του ποιητικού λόγου αποτελούν εστίες αρχαϊκής και παραδοσιακής γλωσσικής κατάστασης τόσο στο συνταγματικό επίπεδο όσο και στο παραδειγματικό και το επίπεδο του λεξιλογίου.

Η σχέση «ποιητή-ιερέα» εντοπίζεται επίσης και στη γνωστή διάκριση μεταξύ δύο γλωσσικών ιδιωμάτων της Ινδοευρωπαϊκής, της «γλώσσας των θεών» και της «γλώσσας των ανθρώπων». Η διάκριση αυτή έχει να κάνει με παραδοσιακά και αρχαϊκά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν τη γλώσσα ιερών κειμένων, π.χ. ύμνων, προσευχών, δοξολογιών κ.λπ. (για το πρώτο ιδίωμα) και νεότερα στοιχεία καθώς και στοιχεία φυσιολογικού και αβίαστου ύφους, χωρίς ιδιαίτερη διακριτική σημασία ή βαρύτητα που είναι χαρακτηριστικά μη ιερών κειμένων (για το δεύτερο ιδίωμα). Επί του θέματος αυτού, βλ. Güntert 1921, Lazzeroni 1957, Toporov 1981, Bader 1989 και Watkins 1995: 38-39.

Το γλωσσικό υλικό είναι αρκετά κατατοπιστικό σε σχέση με τη θέση και το ρόλο του ποιητή στην αρχαία ινδοευρωπαϊκή κοινωνία. Από την ΙΕ ρίζα *kar- «υμνώ, ψάλλω» παράγεται η ελληνική λέξη κῆρυξ, δωρ. κᾶρυξ, σανσκρ. kārū- «ποιητής», κ.λπ. Στα κείμενα της Ινδικής λογοτεχνίας υπάρχουν ενδείξεις ότι ο kārū- περιφερόταν από περιοχή σε περιοχή και από «πελάτη» σε «πελάτη», πιθανώς σε ένα διττό ρόλο ως τεχνίτης του λόγου και τραγουδιστής αλλά ταυτόχρονα και ως αργελιαφόρος. Το γεγονός αυτό εξηγεί και τη διαφορά στη σημασία μεταξύ των λέξεων της Ελληνικής και της Σανσκριτικής. Από μια άλλη ρίζα της Ινδοευρωπαϊκής, *wot- «προφήτης, μάντις > ποιητής» λαμβάνουμε ιρλ. fáith και ουαλ. ο ύ ά τ ε ι ς «προφήτης», λατ. vātēs «προφήτης, ποιητής», αρχ. νορβηγ. oðr «ποίηση, μῆνις», αρχ. αγγλ. wof «άσμα, ποίηση», αρχ. γερμ. wuot «μῆνις», γοτθ. wods «παραφρων, έξαλλος», πβλ. επίσης ουαλ. qwawd «ποίηση». Στην ίδια ετυμολογική ομάδα ανήκει και το όνομα του θεού των αρχαίων Γερμανών Odinn, ο οποίος ήταν ο θεός της ποιητικής έμπνευσης, προς το οποίο πβλ. σανσκρ. vat- «πνέω», apī-vat- «εμπνέω» (βλ. Meid 1990:14). Η σημασία ενός προικισμένου ανθρώπου που απολαμβάνει θεϊκή έμπνευση μαρτυρείται στους κλάδους της Ιταλικής και της Κελτικής, αν και στην Ιταλική η λέξη δεν χρησιμοποιείται με την έννοια «ποιητής» πριν από τον 1ο π.Χ. αιώνα. Έτσι, η λέξη αυτή με αναφορά στον ποιητή τελικά εντοπίζεται μόνο στο

δυτικό άκρο του ινδοευρωπαϊκού κόσμου. Στην ίδια περιοχή εντοπίζεται και ένας άλλος όρος για τον ποιητή· από ΙΕ *g^wrH-dhos «ποιητής», δηλ. συνδυασμός των ριζών *g^wrH- «ύμνος, τραγούδι» και dheH- «θέτω, φτιάχνω», έχουμε την ιρλ. λέξη bard και την ουαλ. bardd, βλ. και γαλλ.-λατ. bardus. Στο ανατολικό άκρο του ινδοευρωπαϊκού κόσμου απαντά η ρηματική έκφραση giram dhā- της Σανσκριτικής και garəm dā- της Ιρανικής με τη σημασία «αποδίδω έπαινο, εξυμνώ, συνθέτω ποίηση». Είναι πολύ πιθανό οι όροι αυτοί να ανάγονται στην προδιαλεκτική περίοδο της Ινδοευρωπαϊκής, καθώς με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο μαρτυρούνται στα δυο άκρα της γλωσσικής οικογένειας. Βλ. επίσης Mallory & Adams 1997:436.

Η ποιητική τέχνη ήταν σε μεγάλο βαθμό μια εξαρτημένη τέχνη· εξαρτημένη με την έννοια ότι οι ποιητικές συνθέσεις ήταν κατά παραγγελία πλούσιων χορηγών, συνήθως βασιλέων ή άλλων ευγενών οι οποίοι χρειαζόνταν την ικανότητα και επιδεξιότητα του ποιητή προκειμένου να εξυμνήσει τα έργα και την προσφορά τους προς την κοινωνία. Στην Ινδία, μάλιστα, υπάρχει μια ομάδα τέτοιων ύμνων που κάνουν μνεία στη γενναιοδωρία των χορηγών, οι λεγόμενοι dānastuti «έπαινοι για τα δώρα», ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ο ποιητής ενθαρρύνει το χορηγό για πιο πλουσιοπάροχες χειρονομίες, πολλές φορές, μάλιστα, άμεσα ή έμμεσα εκφράζεται και κάποια κριτική για το είδος και την ποσότητα των δώρων προς τον ποιητή.

Όπως συνολικά οι αρχαϊκές αυτές κοινωνίες, έτσι και η ποιητική τέχνη χαρακτηρίζεται από έντονο (αντ)αγωνιστικό πνεύμα για επιρροή και επικράτηση, και πολύ συχνά διοργανώνονται ποιητικοί αγώνες και αγώνες τέχνης του λόγου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ποιητικοί αγώνες συνοδεύονται και από αθλητικούς αγώνες, όπως αρματοδρομίες, στρατιωτικές επιδείξεις, τοξοβολία, ρίψη κύβων κ.ά. Η περιοδική επανάληψη τέτοιων αγώνων σε ετήσια βάση καθώς και η σύνδεσή τους με φυσικά και θρησκευτικά γεγονότα ανακύκλωσης του χρόνου οδήγησαν στην καθιέρωσή τους ως σημαντικών γεγονότων με μυθολογικό, θρησκευτικό και κοσμογονικό χαρακτήρα. Σε όλη αυτή τη διαδικασία ο ποιητής και η τέχνη του κατέχουν κεντρική θέση¹.

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω, αλλά και από άλλα στοιχεία, ο ποιητής των Ινδοευρωπαίων ήταν ένας επαγγελματίας όπως και πολλοί άλλοι επαγγελματίες και τεχνίτες, είναι όμως ένας επαγγελματίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ξεχωριστή θέση. Λόγω ακριβώς της θέσης του αυτής και του σημαντικού έργου που επιτελεί, η πρόσληψή του ή μίσθωσή του εκ μέρους των ευ-

1. Στην αρχαία Ινδία τέτοιοι ποιητικοί αγώνες διεξάγονταν κατά την εορτή του Νέου Έτους και την περίοδο του χειμερινού ηλιοστασίου και αποσκοπούσαν στο να αναγγείλουν την επικράτηση του ηλίου έναντι του σκότους και του χειμώνα και την έναρξη της άνοιξης.

γενών και βασιλέων ήταν μια σημαντική και άξια επένδυση, δηλ. ήταν μια σχέση μεταξύ ποιητή και χορηγού η οποία είχε και οικονομικά χαρακτηριστικά. Αυτή η σχέση διαφαίνεται και σε σχετικούς όρους από τις διάφορες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Οι όροι *cerd* της Ιρλανδικής και *cerdd* της Ουαλικής, οι οποίοι είναι ετυμολογικά συγγενείς της ελληνικής λέξης κέρδος, αναφέρονται στον ποιητή και την ποίηση και συνηγορούν υπέρ της οικονομικής φύσης της εν λόγω σχέσης, καταδεικνύοντας ταυτόχρονα και μια σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ των δυο μερών. Μια άλλη σειρά σχετικών όρων αντιπροσωπεύεται από την ελλ. λέξη μισθός, αρχ. ιραν. *mīždəm*, αγγλ. *meed*, (πβλ. σανσκρ. *dāksinā*), λέξεις που αναφέρονται στο μισθό και την αμοιβή του ποιητή για το έργο του (βλ. Πίνδ. Πυθ. 1.75-77 *ἀρέομαι ... μισθὸν «Θα κερδίσω ως αμοιβή»*). Τόσο στην αρχαία Ινδία, όσο και στην Ελλάδα και αλλού η παραπάνω σχέση εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο του παραδοσιακού θεσμού της ξενίας. Όπως τονίζεται από τον Watkins (1995:70), ίσως η καλύτερη απόδειξη αυτής της σχέσης βρίσκεται στους στίχους ενός ποιήματος του ποιητή Ίβυκου για τον Πολυκράτη, τον τύραννο της Σάμου (PMG 282 = SLG 151.47-8 = PMGF, σελ. 243):

καὶ σὺ, Πολύκρατες, κλέος ἄφθιτον ἔξεις
ὡς κατ' αἰοιδᾶν καὶ ἔμὸν κλέος
«Κι εσύ, Πολυκράτη, θα αποκτήσεις ἀφθαρτὴ δόξα
σύμφωνα με τὸ τραγούδι μου καὶ τὴ δική μου φήμη»¹.

Έτσι, λοιπόν, στα κείμενα της Ινδοευρωπαϊκής βρίσκουμε αναφορές σχετικά με τη γενναιοδωρία του χορηγού προς τον ποιητή, η οποία, εκτός από προστασία και στέγη, συνίσταται και σε οικονομικά ανταλλάγματα. Το διαπραγματευτικό όπλο του ποιητή είναι η σημασία της τέχνης του, αφού μόνον αυτός αποτελεί το μέσον με το οποίο διατηρείται ζωντανή η παράδοση και επιτυγχάνεται το *ἄφθιτον κλέος* των ηρώων, μια έννοια που βρίσκεται στο κέντρο της προσπάθειάς των, όπως μπορεί κανείς να κρίνει από τα δεδομένα που μας παρέχει η επιική παράδοση των Ινδοευρωπαίων.

Η δημιουργική ικανότητα του ποιητή σχετίζεται πολλές φορές με ένα στοιχείο διανοητικής και φυσικής ενόρασης, όπως αναφέραμε και παραπάνω, την ικανότητα του ποιητή «να δει και να ακούσει το στίχο του», όπως για παράδειγμα στη φράση της Σανσκριτικής «είδε τον ύμνο» (*sa etat sūktam apas̄yat*), ενώ η ποιητική έμπνευση πηγάζει από το θέιο και ο ποιητής γίνεται *ἔνθους*.

1. Πβλ. Ισθμ. 2. Η ίδια ιδέα εκφράζεται και στο στίχο του Αισχύλου (Αγ. 979), *ἀκέλευστος ἄμισθος αἰοιδά*, όπου ένα τραγούδι χωρίς (αντ)αμοιβή είναι τραγούδι χωρίς ανάθεση, δηλ. σαν να μην έγινε ποτέ.

Το στοιχείο της ενόρασης ως χαρακτηριστικό της ποιητικής δημιουργίας μαρτυρείται και σε παράγωγα της ρίζας *kew-/*kow- «προβλέπω, διαισθάνομαι, γνωρίζω»: σανσκρ. κανί- «σοφός, ιερέας, ποιητής», αβεστ. kavay- «αρχηγός», λυδ. kavēs-, καύης «ιερέας, ποιητής», και τη γλώσσα του Ησυχίου κο(F)ίης· ιερεύς Καβείρων· ὁ καθαίρων φονέα· οἱ δὲ κόης. Στην ίδια οικογένεια ανήκουν επίσης το ουσ. κῦδος, αρχ. σλαβ. žudo «θαύμα», και ρ. žujo «διαισθάνομαι, αντιλαμβάνομαι» κ.λπ., ενώ αργότερα έχουμε στην παράγωγη σημασία το ρ. ἀκούω και το κοέω «σημειώνω, ἀκούω», λατ. caveo, γοθθ. hausjan, αρχ. αγγλ. hīeran κ.ά. με τη σημασία «ακούω» (βλ. Gamkrelidze & Ivanov 1995: 734-5).

Η προσωποποίηση του ιερού και ποιητικού λόγου στην αρχαία Ινδία, η θεά Vāc, διακηρύττει ότι χάρη στη βοήθειά της «ακούει κανείς αυτό που λέγεται αν και δεν το γνωρίζει» (RV 10.125.4), και στην Ιρλανδία η φράση «λέγεται» ή «φημολογείται» (co cloith nī) είναι η πλέον συχνή εισαγωγή αρχαϊκών ποιητικών έργων, καθώς ο ποιητής και εδώ εμπνέεται από ένα άκουσμα το οποίο απευθύνεται μόνον σε αυτόν. Με τον τρόπο αυτό, ο ποιητής παρουσιάζεται ως το μέσον αποδοχής του ποιητικού μηνύματος το οποίο προέρχεται από κάποια πηγή έξω από αυτόν. Σε πολλές ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, και μάλλον και στην Πρωτοϊνδοευρωπαϊκή, απευθυνόμενος προς την πηγή ποιητικής έμπνευσης, συνήθως προς τον τιμώμενο θεό, ο ποιητής ανοίγει την επίκλησή του με τη φράση κλῆθι μοι, στην σανσκριτική śrudhī me, το μεσαπικό klahi και παρόμοιες φράσεις. Η ετυμολογική σχέση του ρήματος με το ουσ. κλέβος υποδηλώνει και τη σπουδαιότητα αυτών των ὄρων για τον πολιτισμό των Ινδοευρωπαίων.

Το ρ. *kleu- της ΙΕ σε τέτοιες χρήσεις αποτελεί τον κρίκο που επιτυγχάνει το σύνδεσμο και την επικοινωνία μεταξύ ποιητή και τιμώμενου (θεού ή ανθρώπου): είναι η απαραίτητη προϋπόθεση και συνθήκη προκειμένου να λειτουργήσει σωστά η σχέση ποιητή και αναδόχου. Επιπλέον, η χρήση του συγκεκριμένου ρήματος παραπέμπει στον προφορικό χαρακτήρα του αρχαϊκού ποιητικού λόγου του Ινδοευρωπαίου ποιητή, και η εισαγωγή με το ρήμα αυτό εκφράζει ακριβώς την ανάγκη του ποιητή να τύχει της προσοχής και του ενδιαφέροντος του ακροατηρίου του.

Φράσεις όπως οι παραπάνω, αλλά και άλλα παρόμοια μνημονικά τεχνάσματα, αποτελούν κάψουλες της ποιητικής γλώσσας των Ινδοευρωπαίων, τις γνωστές φόρμουλες, οι οποίες εκτός από τα αρχαϊκά γλωσσικά στοιχεία που διατηρούν και διασώζουν, αποτελούν ταυτόχρονα και πηγές της συλλογικής πολιτισμικής κληρονομιάς των Ινδοευρωπαίων. Η διατήρηση τέτοιων στοιχείων στο χρόνο δεν είναι ένα γεγονός καλής τύχης, αλλά το αποτέλεσμα του σημασιολογικού φορτίου των φράσεων αυτών για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον των ομιλητών των γλωσσών αυτών και του πολιτισμού των. Είναι η φόρμουλα ένας από τους μηχανισμούς ποιητικής σύνθεσης που ο ποιητής οφείλει να κατα-

κτῆσει προκειμένου να παίζει αποτελεσματικά το ρόλο του ως θεματοφύλακας αυτής της παράδοσης. Όπως τονίζει ο Calvert Watkins (1995:68), «the totality of themes as expressed in formulas was in these preliterate societies entrusted precisely to the PROFESSIONALS OF THE WORD, the poets». Ο Watkins προσθέτει ότι αυτή η αποστολή και ρόλος του ποιητή ως θεματοφύλακα της παράδοσης μέσα από την τέχνη του βρίσκει γλωσσική έκφραση στη ρίζα *men- ή *mneh₂- η οποία εκφράζει το πνευματικό ανάστημα του ποιητή κατά έναν τρόπο παράλληλο με το μένος (ή την μῆνιν) που χαρακτηρίζουν τον επικό ήρωα, πβλ. σανσκρ. manīśā- «θείκή έμπνευση». Ένα από τα παράγωγα αυτής της ρίζας στην αρχαία Ελληνική είναι η λέξη μνήμη, το αντίθετο της λήθης, γνωστές έννοιες για τη σημασία τους στην επική ποίηση. Είναι αυτή η μνήμη που καλείται ο ποιητής να διατηρήσει με το στίχο του, ο ποιητής για τον οποίο μια άλλη λέξη παράγωγη της ίδιας ρίζας, μάντις, χρησιμοποιείται ορισμένες φορές, κυρίως στον Πίνδαρο.

Τέλος, η αφηρημένη έννοια της συνολικής και συλλογικής προσπάθειας να διατηρηθεί η μνήμη του ηρωικού παρελθόντος μέσω του ποιητικού στίχου προσωποποιείται σε έναν άλλον όρο, παράγωγο της ρίζας *men-, τη Μοῦσα η οποία είναι και προστάτης του (επικού) ποιητή, ενώ η έμπνευση από τη μούσα δεν είναι παρά η προσωποποίηση του εξασκημένου στην τέχνη της μνήμης / ανάμνησης μυαλού του ποιητή. Δεν είναι τυχαίο γεγονός ότι τα μεγάλα έργα της ελληνικής επικής παράδοσης, η Ιλιάδα και η Οδύσσεια του Ομήρου, και η Θεογονία και Έργα και Ημέραι του Ησιόδου, περιέχουν ακριβώς στο ξεκίνημά τους λέξεις παράγωγες από τη ρίζα *men-: μῆνιν ἄειδε, θεά... (Α 1), ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα... (α 1), μουσῶν Ἑλικωνιάδων ἀρχώμεθ' αἰεῖν (Θεογ. 1), μουσαι Πιερίθην αἰεῖσσι κλείουσαι (Έργα και Ημέραι 1), ενώ ο μέλλοντας μνήσομαι χρησιμοποιείται στην κατακλείδα πολλών ύμνων στο στίχο αὐτὰρ ἐγὼ καὶ σεῖο καὶ ἄλλης μνήσομ' αἰοῖδης.

Συμπερασμα. Μολονότι δεν μπορούμε να αποδώσουμε μια κοινή λέξη για την ποίηση και τον ποιητή στην Ινδοευρωπαϊκή πρωτογλώσσα, ωστόσο κανείς δεν αμφισβητεί την ύπαρξη ποίησης και ποιητικού λόγου της ΙΕ, μάλιστα με κοινές καταβολές και με μορφολογικά και εννοιολογικά κοινά σημεία (βλέπε επ' αυτού το έργο του Rüdiger Schmitt 1967). Παρά το γεγονός ότι υπάρχει πληθώρα όρων για τον ποιητή χωρίς πανινδοευρωπαϊκή ανάγνωση και απόδοση, εντούτοις οι πλέον αρχαϊκοί κλάδοι της ΙΕ μιλούν για μια τάξη ανθρώπων οι οποίοι είχαν ένα ιδιαίτερο ταλέντο στην τέχνη του λόγου και θήτευσαν ως ποιητές, τραγουδοποιοί και τραγουδιστές, μάντις και ιερείς στις αυλές ευγενών ή σε λατρευτικούς χώρους. Το έργο αυτών των πρώτων ποιητών ήταν αποκλειστικά προφορικό και πηγές μιλούν για το χρόνο και την προσπάθεια που απαιτούνταν για να μνηθεί κανείς στην τέχνη αυτή και να απομνημονεύσει τον τεράστιο όγκο έργων της ποιητικής παράδοσης, την τέχνη της στιχουργίας,

μετρικές λεπτομέρειες και άλλα συναφή στοιχεία. Υπάρχουν επίσης ενδείξεις που μιλούν για τον τρόπο με τον οποίο οι αρχαϊκές κοινωνίες των Ινδοευρωπαϊών αντιλαμβάνονταν την ποίηση και το έργο των ποιητών. Σύμφωνα με πολλά στοιχεία, η ποιητική τέχνη ήταν τέχνη κληρονομική και αποκλειστικότητα ορισμένων οικογενειών, και επιπλέον οι διάφορες οικογένειες ποιητών συγκροτούσαν «εταιρείες» ή ενώσεις ποιητικές. Οι συνθέτες των βεδικών ύμνων στην αρχαία Ινδία ανήκουν στην τάξη των Βραχμάνων και προέρχονται από συγκεκριμένες οικογένειες των οποίων τα ονόματα γίνονται γνωστά από μνείες που κάνουν οι ίδιοι οι συνθέτες στα κείμενα (βλ. Renou 1947). Το ίδιο συνέβαινε και στην αρχαία Ελλάδα με τις «αδελφότητες» των ποιητών, ενώ στην Ιρλανδία ορισμένες επώνυμες οικογένειες είχαν αποκλειστικότητα στην τέχνη αυτή. Σύμφωνα μάλιστα με έναν κανονισμό της ιρλανδικής παράδοσης, ως ελάχιστη προϋπόθεση για να αναγνωρισθεί κάποιος ως πραγματικός ποιητής ήταν ότι θα έπρεπε να ανήκει σε μια οικογένεια επαγγελματιών ποιητών για τουλάχιστον τρεις γενεές.

Ο ποιητής, λοιπόν, επιτελεί σημαντικό έργο στους κόλπους της Ινδοευρωπαϊκής κοινωνίας: συντελεί στη διατήρηση της μνήμης του ηρωικού παρελθόντος, τη σφυρηλάτηση στοιχείων ενότητας μεταξύ των μελών της ίδιας κοινότητας· αποτελεί, σε τελική ανάλυση, το θεματοφύλακα αυτής της παράδοσης. Μερικά από τα αρχαιότερα κείμενα των Ινδοευρωπαϊών (ομηρικά έπη, βέδες, ηρωϊκή ποίηση των γερμανικών φύλων, των Κελτών κ.λπ., αλλά και άλλα είδη ποιητικής δημιουργίας όπως μυθολογικές συνθέσεις, θρησκευτικοί ύμνοι, μοιρολόγια, παροιμιακή και διδακτική ποίηση) αποτελούν αποδείξεις μιας τέτοιας παράδοσης και αναγνώριση του ρόλου του ποιητή για την εύρυθμη λειτουργία των κοινωνιών αυτών. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να ιδωθούν η θέση και η τέχνη του Ινδοευρωπαίου ποιητή. Παράλληλα, η ιστορικοσυγκριτική προσέγγιση που ακολουθήθηκε στη σύντομη αυτή μελέτη καταδεικνύει τη σημασία της συγκριτικής φιλολογίας, ιδιαίτερα της συγκριτικής φιλολογίας συγγενών παραδόσεων στη διαλεύκανση ορισμένων πτυχών της ελληνικής παράδοσης, οι οποίες διαφορετικά μπορεί να αποτελούν απλώς μεμονωμένες περιπτώσεις μιας υπέροχης μοναδικότητας. Μάλιστα μια τέτοια προσέγγιση ενισχύει την κεντρική θέση της ελληνικής γλώσσας και παράδοσης στους κόλπους της ινδοευρωπαϊκής γλωσσικής οικογένειας.

THE INDO-EUROPEAN POET AND HIS ART:
A HISTORICAL AND COMPARATIVE APPROACH

A Summary

The paper discusses the position and role of the poet in ancient Indo-European society. The method employed is historical and comparative utilizing relevant terminology for «poet» and «poetry» in the various Indo-European languages, as well as textual testimonies. The profession of the poet seems to have been hereditary and to have enjoyed a high degree of esteem. This position of the poet derives from his important function within Indo-European society as the custodian of the heroic tradition and cultural heritage. Other aspects of the poet's work are also addressed, such as the poet-patron and the poet-priest relation, the problem of the poetic inspiration, and the metaphorical parallelism of the poet with other artisans and craftsmen.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bader, Fr. 1989. *La langue des dieux, ou l'hermétisme des poètes indo-européens*. Pisa.
- Barber, E. J. W. 1991. *Prehistoric textiles. The development of cloth in the Neolithic and Bronze Ages, with special reference to the Aegean*. Princeton.
- Benveniste, E. 1969. *Le vocabulaire des institutions indo-européennes*. Paris.
- Campanile, E. 1977. *Ricerche di cultura poetica indoeuropea*. Pisa.
- 1990. *La ricostruzione della cultura indoeuropea*, Pisa.
- Costa, G. 1998. *Le origini della lingua poetica indoeuropea*, Firenze.
- Darmesteter, J. 1878. *Iranica VI. Une métaphore grammaticale de la langue indo-européenne*. *Mémoire de la Société de Linguistique* 3.319-21.
- Durante, M. 1970. *Studi sulla preistoria della tradizione poetica greca. Parte I*. (*Incunabula Graeca* 50). Roma.
- 1976. *Studi sulla preistoria della tradizione poetica greca. Parte II*. (*Incunabula Graeca* 64), Roma.
- Eltzarenkova, T. J. 1995. *Language and style of the Vedic rsis*. Albany, N.Y.
- Gamkrelidze, Th. V & V. V. Ivanov 1995. *Indo-European and the Indo-Europeans*, Berlin/New York.
- Gonda, J. 1963. *The vision of the Vedic poets*. The Hague.
- Güntert, H. 1921. *Von der Sprache der Götter und Geister*. Halle.
- Lazzeroni, R. 1957. *Lingua degli dei e lingua degli uomini*. *ASNS* 26.1-25.
- Lord, A. 1960. *The singer of tales*. Cambridge, MA & London.
- Mallory, J. P. & D. Q. Adams 1997. *Encyclopedia of Indo-European culture*. London/Chicago.
- Meuli, K. 1975. *Die Baumbestattung und die Ursprünge der griechischen Göttin Artemis*. *Gesammelte Schriften II*, 1083-1119, Basel & Stuttgart.
- Meid, W. 1978. *Dichter und Dichterkunst in indogermanischer Zeit*. Innsbruck.
- 1990. *Formen dichterischer Sprache im Keltischen und Germanischen*. (*IBS Vorträge und Kleinere Schriften* 45). Innsbruck.
- Renou, L. 1947. *Les écoles védiques et la formation du Veda*. Paris.
- Schmitt, R. 1967. *Dichtung und Dichtersprache in indogermanischer Zeit*. Wiesbaden.
- Schrader, O. & A. Nehrung. 1929. *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde*, 2. Band, Berlin & Leipzig.
- Toporov, V. N. 1981. *Die Ursprünge der indoeuropäischen Poetik*. *Poetica* 13.189-251.
- Watkins, C. 1995. *How to kill a dragon. Aspects of Indo-European poetics*. New York/Oxford.

